

Spis treści

Przedmowa	11
Wstęp. Żądza cywilizowania.	17
Cywilizacje a cywilizacja	
Element cywilizujący	17
„Lepkie” środowisko	20
Apollo i maska: współczesne definicje i metody	21
Szukanie pokrewieństw i ambicje jedności	28
Proces a postęp	29
Kryteria cywilizacji	31
Powrót do natury, czyli szyk ekosystemów	33
Dwa słowa pociechy	34

Część I

Ziemia jałowa

Pustynia, tundra, lód

Rozdział 1. Czapy lodowe. Łądogłód i tundra jako ludzki habitat	39
<i>Złodowacenia w Europie – Północna Skandynawia – Tundra azjatycka – Arktyczne obszary Ameryki – Grenlandia</i>	
Za wrotami Goga: dzika Północ	39
W pogoni za lodem	42
Władcy renów	43
Respekt przed naturą: rzecz o foczych pęcherzach	47
Cywilizacja w odwrocie, czyli 1:0 dla Skraelingów	50
Rozdział 2. Śmierć ziemi. Adaptacja i kontradaptacja na piaszczystych pustyniach	53
<i>Południowy Zachód USA – Północne Peru – Sahara – Gobi – Kalahari</i>	
Hohokam czyli jak zbudować cywilizację na pustyni	53
Jeziora robaków: granice cywilizacji na Saharze	59
Niebezpieczne ziemie, zdeptane szlaki	62
Duchy Śliskich Wzgórz: Buszmeni i cywilizacja	66

Część II

Żdźbła traw

Nieuprawne stepy

Rozdział 3. Podmuchy wiatru. Preria i trawiasta sawanna	73
<i>Wielkie równiny – sawanna afrykańska – Sahel</i>	
Krnąbrna murawa	73

Architekci sawanny	78
Imperialiści Sahelu	82
Rozdział 4. Autostrada cywilizacji	89
<i>Step Eurazji</i>	
Bezdroża Goga	89
Konfucjanista kontempluje wiatr	92
Narodziny mongolskiego imperium	94
Mosty nad kontynentem.	99
Część III	
W deszczu	
<i>Lasy tropikalne i polodowcowe</i>	
Rozdział 5. Dzikie ostępy. Lasy polodowcowe strefy umiarkowanej.	105
<i>Wyřby lasów – Dolina Missisipi – północnoamerykańskie lasy strefy umiarkowanej – Europa</i>	
Groza drzew, czyli jak pozbyć się lasu	105
Wielka woda: wczesne cywilizacje nad Missisipi	112
Długi Dom z wiązu i cywilizacja na granicy borów.	114
Z lasu do miasta na flisaczej tratwie.	118
Drzewa w odwrocie: czasy katedr	119
Rozdział 6. Jądra ciemności. Tropikalne niziny	125
<i>Wyspa Frederika Hendrika (Yos Sudarso) – ojczyzna Olmeków – Amazonia – nizinne ziemie Majów – doliny Khmerów – miasto Benin</i>	
Uprawne bagna czyli jak zamieszkać w piekle	125
„Piękna, straszna Amazonia”	130
Kamienny język Majów	134
Kochankowie węża: cywilizacja Khmerów nad Mekongiem.	138
Miasto Śmierci	142
Część IV	
Lśniące błota	
<i>Gleby aluwialne w wysychających klimatach</i>	
Rozdział 7. Odludne, równe piaski. Nietypowe przypadki na Bliskim Wschodzie.	147
<i>Równina zalewowa Çarşamby – Dolina Jordanu – Sumer i Egipt</i>	
Podatna gleba i pionierzy agrotechniki	147
Ogród Pana	153
Wielkie doliny rzeczne: odwrót od dyfuzjonizmu	155
Nad rzekami Babilonu	158
Dar Nilu	162
Rozdział 8. Listy na ziarnkach ryżu. Indie i Chiny wyrastają z kołysek	170
<i>Doliny Indusu, Huang He i Jangcy</i>	
Pieczenie odcisnięte w piasku: zaginione miasta Indusu	170
Proso, ryż i dwie rzeki: narodziny Chin	177
Paszport dla cywilizacji Szang	182
Feniks Wschodu.	185
Ekspansja bez mutacji: chiński „Grossraum”	187

Część V
Zwierciadła niebios
Cywilizacja wspina się na wyżyny

Rozdział 9. Ogrody w chmurach. Górskie cywilizacje Nowego Świata . . .	191
<i>Mezoameryka i Andy</i>	
Wysokość a izolacja. Cechy cywilizacji górskich	191
Peru: droga do Tiahuanaco	196
Płaskowyż bogów: poprzednicy Azteków.	197
Odmienne światy	199
Zemsta hołdowników czyli jak upadają imperia	203
Rozdział 10. Wspinaczka do rajów. Górskie cywilizacje Starego Świata . . .	206
<i>Nowa Gwinea – Zimbabwe – Etiopia – Iran – Tybet</i>	
Ostatnie Eldorado.	206
Afrykańskie dylematy	209
Góry Rasselasa	211
Na skrzyżowaniu azjatyckich szlaków	217
Widok z balkonu świata	219

Część VI
Obrzeża wód
Cywilizacje ukształtowane przez morze

Rozdział 11. Działki bogów. Cywilizacje małych wysp	229
<i>„Morza południowe” – Hawaje i Wyspa Wielkanocna – Aleuty – Malediwy – Malta – Kreta minojska – Wenecja</i>	
Poplątane szlaki Polinezji	229
Przetrwac izolację: Hawaje i Wyspa Wielkanocna	235
Gniazdo wiatrów: Aleuty	238
Porty tranzytowe: z Malediwów na Malte	240
Zagłada rajskiej wyspy.	242
Córka laguny	244
Rozdział 12. Widok z brzegu. Charakter pomorskich cywilizacji	248
<i>„Orang Laut” – Fenicja i Skandynawia – Niderlandy</i>	
Lud Morza czyli życie na falach	248
Skrawki brzegu: Fenicja i Skandynawia	250
Pobrzeże Atlantyku	256
Niespełnione ambicje	257
Bilans wody i błota, czyli cywilizacja płycizn	262
Zejsie z plaży: identyfikacja nadmorskich cywilizacji	265
Rozdział 13. W pościgu za monsunem. Morskie cywilizacje Azji	268
<i>Japonia – wybrzeża Arabii – Azja Południowo-Wschodnia – Koromandel i Gudżarat – Fucien</i>	
Jeźdźcy Boskiego Wiatru	268
Monsunowe karawany: Arabowie i ich morze	272
Pierścień Węża: wody Azji południowo-wschodniej	275
Indie: morza mleka i masła	279
Chińskie okno na świat	284

Rozdział 14. Śladami Ulissesa. Wybrzeża greckie i rzymskie	288
<i>Beocja – kolonie greckie – Ateny – Morze Egejskie i Jońskie – Rzym – imperium rzymskie – kolejne Odrodzenia</i>	
Pług i ster, czyli rozmowa z Hezjodem.	288
W pogoni za Galateą: Grecja wyrusza na morze.	290
Przeigrana Posejdona: Ateny.	293
Wycieczka do pięciu cudów Hellady.	295
Wokół Morza Środkowego	303
Klasyczne dziedzictwo.	307
Część VII Poprzez fale <i>Udomowienie oceanów</i>	
Rozdział 15. Przedostatnie środowisko. Pojawienie się cywilizacji oceanicznych	315
<i>Z Oceanu Indyjskiego na Atlantyk – i vice versa</i>	
Morze islamu	315
Najstarszy ocean	317
Świat Vasco da Gamy	324
Do Indii i z powrotem.	330
Rozdział 16. Odzyskana Atlantyda. Powstanie cywilizacji atlantyckiej	334
<i>Przekazy kulturowe z Europy do Ameryki i z powrotem</i>	
„Europeizacja” Atlantyku	334
Technologiczna mielizna	341
Moc kultury.	343
Odpowiednia pora	345
Faza kolonialna: cywilizacja atlantycka w czerni i bieli.	346
Świat niewolników.	351
Rozdział 17. Atlantyk i co dalej? Supremacja atlantycka a perspektywa globalna	359
<i>Z Atlantyku na Pacyfik – z Pacyfiku na świat</i>	
Kryzysy i odnowy cywilizacji atlantyckiej.	359
Granice i ograniczenia Zachodu.	367
Zemsta natury.	374
Zagrożenia zagrożeń	378
Ostatni ocean	381
Epilog. W ogrodzie Dereka Jarmana	385
Przypisy	389
Indeks	425